

Policy Brief

CLEAN NORDIC OCEANS

**– verkosto, jonka tavoitteena on merien
roskaantumisen ja haamukalastuksen
vähentäminen**

Pohjoismaiden
ministerineuvosto

Clean Nordic Oceans

CLEAN NORDIC OCEANS

**– verkosto, jonka tavoitteena on merien
roskaantumisen ja haamukalastuksen
vähentäminen**

Sisältö

- 05 Johdanto
- 07 Pohjoismaiden tilanne ja taustatiedot
- 08 Tärkeimmät löydökset
- 10 Toimenpiteet

Valokuva: Arild Hareide,
Runde Miljøsenter

Valokuva: The Norwegian
Directorate of Fisheries

Johdanto

Merien roskaantuminen ei ole uusi ongelma, mutta sen näkyvyys on lisääntynyt eri puolilla maailmaa. Siksi siihen on myös alettu kiinnittää enemmän huomiota monissa yhteyksissä. Vaikka merien roskaantumiseen kiinnitetään nyt enemmän huomiota, valtaosa merissä olevasta roskasta ei ole näkyvää vaan vedenalaista. Se puolestaan on pelottavaa. Pääsyy siihen, että meriin kertyvä roska on tullut näkyvämmäksi ongelmaksi, on muovituotteiden ja hitaasti hajoavien materiaalien käytön lisääntyminen. Osasyynä ovat jätteenkäsittelyjärjestelmien puutteet.

Maailman meriin päättyy joka vuosi noin 8 miljoonaa tonnia muovia. Lisäksi arvioidaan, että meriin katoaa joka vuosi noin 640 000 tonnia kalanpyydyksiä. Pohjoismaissa meriin kadonneiden tai hukattujen kalanpyydysten määristä ei ole saatavilla numerotietoa. Eri Pohjoismaissa ammatti- ja virkistyskalastuksen laajuus ja määrät ovat hyvin erilaisia, mutta tästä huolimatta voidaan todeta, että ongelma on merkittävä myös Pohjoismaissa.

Pohjoismaat ovat monella tapaa samankaltaisia, mutta samalla maiden ilmasto ja luonto eroavat toisistaan. Luonnonolot luovat edellytykset kalastukselle ja vaikuttavat pyydysten katoamisriskiin. Pohjoismaissa eroja on myös muissa tekijöissä, kuten aluskannoissa, kalastustalouksissa, satamissa ja virkistyskalastuksen suosiossa. Omistajiltaan kadonneet kalanpyydykset ja niiden osat ovat uhka merieläimille, ja haamuverkot voivat aiheuttaa merieläinten kärsimystä ja epäeettisiä kuolemia. Siksi ongelmaan on tärkeää tarttua.

Pohjoismaiden ministerineuvosto perusti Clean Nordic Oceans -projektin ja -verkoston vuonna 2017. Projektia on johtanut Norja, ja johtoryhmään kuuluvat myös Tanska ja Ruotsi. Projektin puitteissa on luotu yhteispohjoismainen tiedonjakoverkosto, jonka tavoitteena on haamukalastuksen vähentäminen, ammatti- ja virkistyskalastajien kalanpyydysten aiheuttaman merien roskaantumisen vähentäminen sekä kalanpyydysten uusiokäytön ja kierrätyksen lisääminen.

Valokuva:
Pekka
Kotilainen
→

Valokuva:
The Norwegian
Directorate of
Fisheries
↓

Pohjoismaiden tilanne ja taustatiedot

Kun huomio on maailmanlaajuisesti kiinnittynyt merien roskaantumiseen, ongelmaan on havahduttu myös Pohjoismaissa. Pohjoismaissa ei kuitenkaan kiinnitetä yhtä paljon huomiota kalanpyydyksiin merien roskaantumisen aiheuttajana kuin muualla maailmassa. Kalanpyydysten aiheuttama roskaantuminen vaihtelee eri Pohjoismaissa enemmän kuin kalastustalouden maakohtaisen merkityksen perusteella voisi kuvitella. Kalanpyydykset on usein valmistettu muoviosista, jotka voivat olla vaaraksi merieläimille. Tähän tulee kiinnittää huomiota toimenpiteitä suunniteltaessa.

Yksinkertaistettuna Clean Nordic Oceans -projektin ensisijainen tehtävä on tiedon kerääminen ja jakaminen. Näin on pystytty muodostamaan melko selkeä kuva tiedon tasosta Pohjoismaissa mutta myös toimenpiteistä. Se on suurelta osalta verkoston sitoutuneiden toimijoiden ansiota. Monissa Pohjoismaissa tarvitaan kunkin

maan kalastustalouteen sovitettuja ratkaisuja. Yhteisiäkin piirteitä on, kuten huomattavan vähäinen tietojen vaihtaminen eri maissa käytössä olevista järjestelmistä, menetelmistä ja toimenpiteistä.

Eri Pohjoismailla on kuitenkin paljon arvokasta tietoa aiheesta. Lisäksi uutta tietoa saadaan jatkuvasti eri Pohjoismaissa käynnissä olevista projekteista. Tietoa on tärkeää hankkia myös Pohjoismaiden ulkopuolisista maista, sillä ongelmat ovat samankaltaisia vaikka ratkaisut vaativatkin muokkaamista Pohjoismaiden oloihin.

Tiedossa on, että ammatti- ja virkistyskalastus vaikuttaa merkittävästi merien roskaantumiseen. Taustatietoa siis on käytettävissä, mutta sitä ei ole saatu tuotua tietoisuuteen eikä hyödynnetty riittävästi meriä koskevien hallinnollisten päätösten perustana.

Tärkeimmät löydökset

Clean Nordic Oceans ei ole tutkimusprojekti, jonka löydöksiä voitaisiin esitellä yhdessä niihin liittyvän dokumentaation kanssa. Projektin löydökset ovat käyneet ilmi verkoston tekemän yhteistyön aikana sekä asiantuntijoiden työpajoissa ja konferensseissa pitämässä esityksissä. Löydökset kuvastavat Pohjoismaiden tilannetta.

Tulos 1

Pohjoismaissa on heikot tiedot siitä, kuinka paljon kalanpyydyksiä mereen on kadonnut ja mille alueille.

Vaikka maissa on määräykset kalanpyydysten katoamista koskevasta ilmoitusvelvollisuudesta, ammatti- ja virkistyskalastajien käytettävissä olevat ilmoitusjärjestelmät ovat harvassa. Siksi osasta maita ei ole saatavilla lainkaan tietoja kadonneiden pyydysten määristä tai ilmoitetut määrät ovat poikkeuksellisen pieniä suhteessa maan kalastustalouteen ja käytössä oleviin kalastustyypeihin. Se on harmittavaa, kun tiedetään, että ammatti- ja virkistyskalastus on merkittävä merien roskaantumisen syy.

Valokuva:
The Norwegian
Directorate of Fisheries
←

Tulos 2

Pohjoismaissa harjoitetaan vain vähän tai ei lainkaan kadonneiden kalanpyydysten harausta. Kun toimivia ilmoitusjärjestelmiä ei ole, ei myöskään voida toteuttaa järkevää ja kustannustehokasta haamuverkkojen harausta. Kadonneiden kalanpyydysten aiheuttamat ongelmat eivät kuitenkaan näin poistu. Koska haamukalastukseen ja muovien hajoamisaikoihin liittyvät ongelmat ovat tiedossa, tilanne on epäeettinen ja harmittava. Vain yhdessä maassa haamuverkkojen harausta tehdään vuosittain, ja joissakin muissa maissa käynnissä on haamuverkkojen haraukseen liittyviä projektikojeiluja.

Tulos 3

Passiivisten kalanpyydysten (esimerkiksi verkot, katiskat ja rysät) mereen katoamisen riskit ovat merkittävästi suurempia kuin aktiivisten kalanpyydysten (erilaiset nuotat). Tästä on kiistatonta kokemustietoa. Se on myös ilmiselvää pyydysten rakenteen vuoksi. On kuitenkin huomautettava, että vaikka passiivisten kalanpyydysten mereen katoamisen riskit ovat suuremmat, pyydysiin liittyvässä rantajätteisessä ylliedustettuina ovat aktiivisten kalanpyydysten osat, kuten pohjanuottien dolly rope -narut.

Tulos 4

Pieniä pyydysten osia päätyy mereen muun muassa pyydysten korjaamisen yhteydessä. Syynä tähän on todennäköisesti rutiinien puutteesta ja

asenteista johtuva tietoinen ja tahaton toiminta. Pyydysten osat ja haamuverkot voivat aiheuttaa merieläimille kärsimystä ja pahimmassa tapauksessa niiden kuolemia. Ongelmaan ei ole kiinnitetty riittävästi huomiota eikä siitä ole tiedotettu ammatti- tai virkistyskalastajia riittävästi.

Tulos 5

Pohjoismaiden välillä on suuria eroja siinä, onko rannalle ajautuneille ja löytyneille pyydysille järjestetty vastaanottopaikkoja. Maissa, joissa on vähän mutta isoja keskeisiä kalastussatamia, on toimivat ja vakiintuneet vastaanottoratkaisut. Mais- sa, joissa on paljon erikokoisia satamia, ei ole tyydyttäviä ja kattavia ratkaisuja erityisesti vähemmän liikkuvia kalastusaluksia ajatellen. Suuria eroja on myös kansallisessa infrastruktuurissa ja löytyneiden pyydysten vastaanottokäytännöissä.

Tulos 6

Mereen kadonneiden ja löydettyjen pyydysten sekä yleiseen pyydysten uusiokäyttöön ja kierrätykseen liittyy suuria haasteita. Löydettyjen tai käytöstä poistettujen pyydysten ja pyydysmateriaalien uusiokäyttö on mahdollista, mutta tarkoitukseen on vaikeaa luoda järjestelmää, jonka kustannukset saataisiin katettua. Kalanpyydysten kierrätys on yleisesti ottaen kallista, sillä pyydysten osat on eroteltava eikä kaikkia tuotteita voi kierrättää. Erityishaasteita liittyy löydettyjen pyydysiin, sillä niihin on tarttunut vierasesineitä sekä kasvillisuutta ja merieläimiä.

Toimenpiteet

Projektin aikana esiin nousseiden löydösten ja kerättyjen tietojen perusteella suositellaan, että kukin maa arvioi alla esitetyt toimenpiteet tarkasti. Nämä toimenpiteet voivat osaltaan vähentää ammatti- ja virkistyskalastuksesta aiheutuvaa haamukalastusta ja merien roskaantumista. Tämä on lyhyt yhteenveto. Täydelliset toimenpidekuvaukset ovat projektin pääraportissa. Tarkoituksenmukaisin toimenpiteiden seuranta-menetelmä voi olla useille maille sama, mutta joissakin maissa saatetaan tarvita maakohtaisia ratkaisuja.

Yleiset toimenpiteet

Tietoisuuden lisääminen ja asenteiden muuttaminen. Kaikissa Pohjoismaissa on lisättävä tietoisuutta pyydysten katoamisesta ja hylkäämisestä aiheutuvista ongelmista. Erityisesti se koskee rutiineja, joiden puutteen vuoksi pieniä pyydysten osia päätyy mereen. Tietoisuuden lisääminen lisäisi myös tietoisuutta ongelmista.

Määräykset ja lainsäädäntö. On selvitettävä, missä määrin eri maiden kansalliset lainsäädännöt tuottavat

Valokuva: Plastix AS

toivottua tulosta tässä asiassa. Voi olla tarpeen luoda uusia toimenpiteitä, kuten mertojen kellutusjärjestelmien tai hylkyjen lähellä kalastuksen kieltäminen.

Merellä tehtävät toimenpiteet

Pyydysten sijainnin visualisointi. Pyydysten sijainnit on tehtävä näkyvämmiksi, jotta voidaan pienentää pintaverkkojen katkeamisen ja pyydysten päällekkäisyyden riskejä. Suositeltavia ratkaisuja ovat digitaaliset ilmoitusjärjestelmät, jotka ovat muiden vesilläliikkujien nähtävillä. Lisäksi suositellaan noudattamaan FAO:n ohjeita pyydysten merkitsemisestä.

Meressä olevien pyydysten merkitseminen. Kun pyydykset merkitään, vastuu ilmoittaa kadonneista pyydyksistä lisääntyy. Tällöin löytyneet pyydykset voidaan myös palauttaa omistajilleen, jotka voivat toimittaa ne kierrätettäväksi.

Rutiinien kehittäminen. Virkistyskalastajien taitoja verkkojen, katiskojen ja rysien käytössä on kehitettävä. Kun taidot paranevat, pyydysten katoamisen riski pienenee. Ammattikalastajien osalta kehityskohteita puolestaan ovat rutiinit ja asenteet, jotka liittyvät pyydysten korjaamisessa syntyvään loppujätteeseen.

Kadonneiden kalanpyydysten sijainnit. Tarvetta on katoamispaikan ilmoittamisvelvollisuudelle sekä helpokäyttöisille ja kalastajille kehitetyille

ilmoitusratkaisuille. Näin saataisiin kerättyä tarvittavia tietoja.

Kadonneiden pyydysten haraaminen.

Merenpohjaan uponneet pyydykset voivat olla vaaraksi merieläimille, ja ne ovat joka tapauksessa jätettä, jonka hajoamisaika on pitkä ja jonka poistaminen merestä on suositeltavaa. Harausmenetelmiä on ja niitä voidaan käyttää, mutta ne on sovitettava kunkin maan tarpeisiin, ja lisäksi tarvitaan katoamispaikan ilmoittamiseen tarkoitettuja järjestelmiä.

Maalla tehtävät toimenpiteet

Vastaanotto ja käsittely. Suosituksena on luoda kalastussatamiin vastaanottopisteitä löydetuille ja käytöstä poistetuille pyydyksille. Tällöin pyydykset käsitellään asianmukaisesti. Uusiokäyttöä ja kierrätystä tukevia ratkaisuja on edistettävä, jotta pyydysten energiaksi polttaminen tai kaatopaikalle toimittaminen olisivat viimeinen vaihtoehto.

Materiaalit ja muotoilu. Pyydysten materiaalivalintoihin on kiinnitettävä enemmän huomiota. Saalistehokkuus voidaan säilyttää myös sellaisten ratkaisujen kehittämisessä, jotka vähentävät pyydyksien muoviosia, lisäävät biohajoavien ratkaisujen käyttöä ja luovat helpommin kierrätettäviä tuotteita.

Yhteystiedot

Gjermund Langedal, projektipäällikkö

Norjan kalastusviranomainen

Bergen, Norja

Gjermund.langedal @fiskeridir.no

Bård Aarbakke

Norjan kalastusviranomainen

Bergen, Norja

Bard.aarbakke@fiskeridir.no

Finn Larsen

Tanskan teknillinen korkeakoulu

Kungens Lyngby, Tanska

fl@aqua.dtu.dk

Charlotta Stadig

Ruotsin meri- ja vesiviranomainen

Göteborg, Ruotsi

charlotta.stadig@havochvatten.se

Pohjoismaiden ministerineuvosto perusti **Clean Nordic Oceans** -projektin ja -verkoston vuonna 2017. Projektia on johtanut Norja, ja johtoryhmään kuuluvat myös Tanska ja Ruotsi. Projektin puitteissa on luotu yhteispohjoismainen tiedonjakoverkosto, jonka tavoitteena on haamukalastuksen vähentäminen, ammatti- ja virkistyskalastajien kalanpyydysten aiheuttaman merien roskaantumisen vähentäminen sekä kalanpyydysten uusiokäytön ja kierrätyksen lisääminen.

Policy Brief: Clean Nordic Oceans – verkosto, jonka tavoitteena on merien roskaantumisen ja haamukalastuksen vähentäminen

*Gjermund Langedal, Bård Aarbakke,
Finn Larsen, Charlotta Stadig*

Nord 2020:023

ISBN 978-92-893-6550-5 (PRINT)

ISBN 978-92-893-6551-2 (PDF)

ISBN 978-92-893-6552-9 (EPUB)

<http://doi.org/10.6027/Nord2020-023>

© Pohjoismaiden ministerineuvosto 2020

Ulkoasu: Mette Agger Tang

Kannen valokuva: The Norwegian Directorate of Fisheries

Paino: Rosendahls

Printed in Denmark

Pohjoismainen yhteistyö

Pohjoismainen yhteistyö on yksi maailman laajimmista alueellisista yhteistyömuodoista. Yhteistyön piiriin kuuluvat Islanti, Norja, Ruotsi, Suomi ja Tanska sekä Ahvenanmaa, Färsaaret ja Grönlandi.

Pohjoismaista yhteistyötä tehdään politiikan, talouden ja kulttuurin aloilla tärkeänä osana eurooppalais-ta ja kansainvälistä yhteistyötä. Pohjoismaisen yhteisön tavoitteena on vahva Pohjola vahvassa Euroopassa.

Pohjoismainen yhteistyö pyrkii vahvistamaan pohjoismaisia ja alueellisia etuja ja arvoja globaalissa maailmassa. Maiden yhteiset arvot lujittavat osaltaan Pohjolan asemaa yhtenä maailman innovatiivisimmista ja kilpailukykyisimmistä alueista.

Pohjoismaiden ministerineuvosto

Nordens Hus

Ved Stranden 18

DK-1061 Kööpenhamina

www.norden.org

Lisää pohjoismaisia julkaisuja on luettavissa osoitteessa www.norden.org/fi/julkaisut

Pohjoismaiden ministerineuvosto
Nordens Hus
Ved Stranden 18
DK-1061 Kööpenhamina
www.norden.org

Clean Nordic Oceans -verkosto perustettiin, jotta Pohjoismaat voivat vaihtaa tietoa ja kokemuksia menetelmistä ja toimista, joilla voidaan ehkäistä haamuverkkokalastusta ja merten roskaantumista sekä lisätä käytöstä poistettujen kalastusvälineiden kierrätystä ammatti- ja virkistyskalastajien keskuudessa ja tarjota tarkoitukseen vastaanottopisteitä. Verkostoon ovat osallistuneet kaikki Pohjoismaat.

Projektin aikana luotiin verkostoja Pohjoismaissa ja niiden ulkopuolella projektin verkkosivuston (www.cnogear.org), työpajojen, seminaarien, konferenssien, videoiden ja sosiaalisen median avulla. Tavoitteena on tuoda helpotusta haasteisiin, joita kalastuksen aiheuttama merten roskaantuminen synnyttää.

Projektin aikana tehtiin tärkeitä löydöksiä, ja raportista käy ilmi muun muassa, että kaikissa Pohjoismaissa on kiinnitetty liian vähän huomiota merten roskaantumisen ehkäisemiseen kalastajien tietoisuutta lisäämällä ja asenteita muuttamalla. Raportissa ehdotetaan erilaisia toimenpiteitä. Osa niistä voi sopia kaikille maille, mutta yhtä kaikille sopivaa patenttiratkaisua ei ole.